

VAKUUTUSLÄÄKÄRITOIMINNAN KEHITTÄMINEN PERUSTUEN KATSAUKSEEN ERI EU-MAIDEN KÄYTÄNNÖISTÄ

2.4.2025 STM

Vakuutuslääkäritoiminnan kehittämisen neuvottelukunnan kokous

Anne Lamminpää, LT, dos. Työterveyshuollon el
Helsingin yliopisto

TUTKIMUSRAPORTTI:

Vakuutuslääketieteellinen arviointi muissa EU-maissa

Dos. Anne Lamminpää, Dos. Ari Kaukiainen, LL Jyri Niskanen, Prof. Kari Reijula
Helsingin Yliopisto

,

TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tavoitteena oli selvittää, miten vakuutuslääkärijärjestelmä toimii muissa EU-maissa, ja millaisia muiden maiden järjestelmät ovat vertailussa Suomen järjestelmään

- Miten Suomen sairausvakuutusetuksia vastaavien etuuksien arvioinnissa tarvittava lääketieteellinen asiantuntijuus on eri maissa järjestetty?
- Millaisissa työsuhteissa vakuutuslääkärit toimivat?
- Miten potilaita ja eri etuuksia hakevia tutkitaan, miten toimintakykyä mitataan ja dokumentoidaan?
- Miten näyttöön perustuvaan lääketieteeseen ja terveydenhuollon menetelmien arviointiin perustuvaa tietoa hyödynnetään vakuutuslääketieteellisessä arvioinnissa?

Lisäksi tavoitteena oli luoda eurooppalainen tieto huomioiden malleja ja suosituksia suomalaisen vakuutuslääkärijärjestelmän mahdollisista kehityssuunnista

TUTKIMUSAINEISTO JA MENETELMÄT

- Kysymyksiä lähestyttiin kirjallisuuskatsauksen, sähköisen kyselytutkimuksen ja haastatteluiden avulla
- Kyselyt ja haastattelut tehtiin tunnistetuille vakuutuslääketieteellisen toiminnan edustajille kahdeksassa EU maassa
- Lopuksi tehtiin toimenpidesuosituksia Suomeen

KOHDEMAAT

- Ruotsi
- Viro
- Saksa
- Espanja
- Ranska
- Italia
- Belgia
- Alankomaat
- Suomi

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Faculty of Medicine

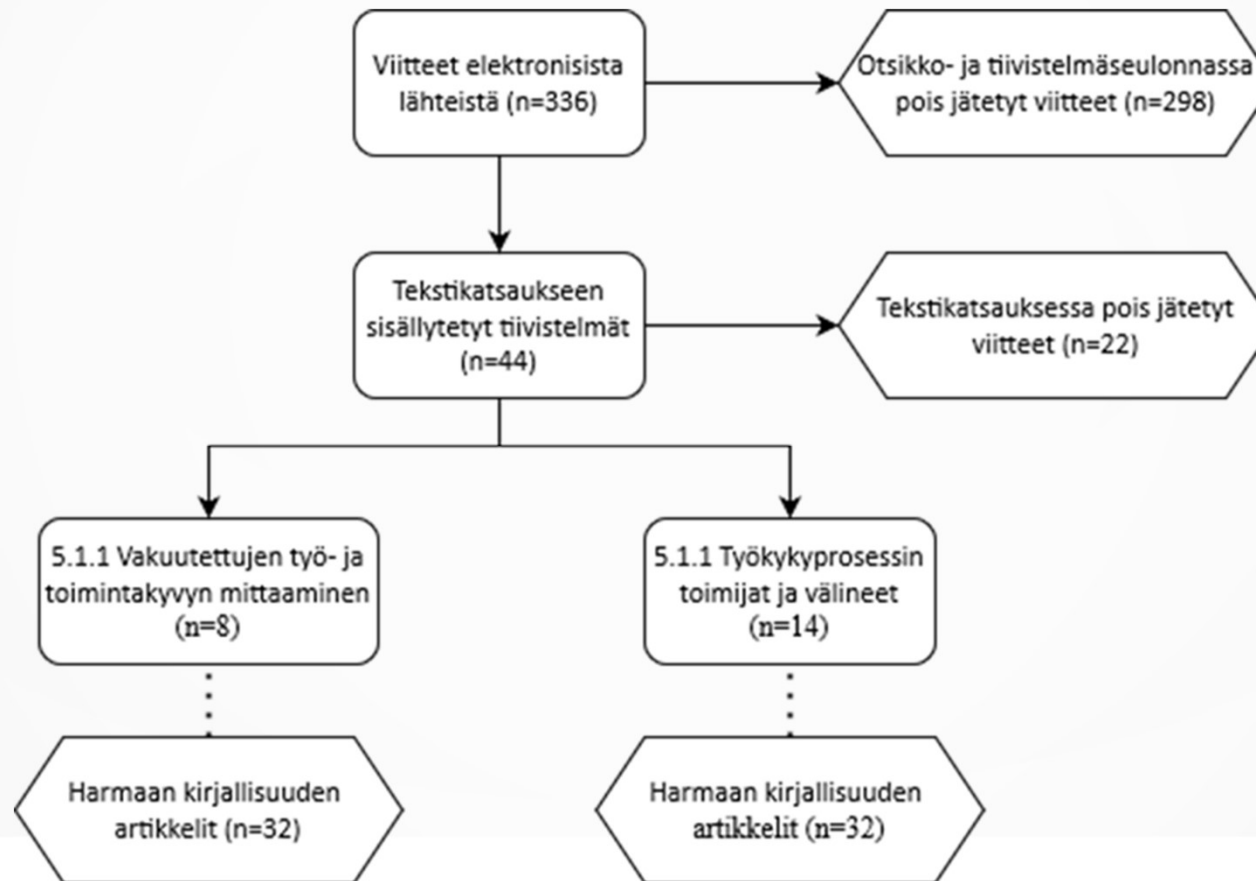
- Saksa, Ranska, Espanja, Italia ovat suuria EU-maita
- Italia on väestörakenteelta Suomeen hyvin vertautuva
- EU:n vakuutuslääkärijärjestö tukeutuu Belgiaan
- Alankomaat on tunnettu vakuutus pohjaisen terveydenhuollon kehittäjä
- Viro ja Ruotsi ovat Suomeen tiiviissä yhteydessä olevia naapurimaita

TULOKSET

KIRJALLISUUSKATSAUKSEN VALINTAPROSESSI

KIRJALLISUUSKATSAUS I OSA

Toimintakyvyn mittaamiseen liittyviä artikkeleita:

- työkyvyttömyysarviointien kolme käytäntöä
- työkyvyttömyyden arviointiin käytössä olevaa kolmea haastatteluprotokollaa
- vakuutetun osallistuvan käyttäytymisen arviointia
- standardoituja työkyvyn arvioinnin neljää käytössä olevaa välinettä
- toimintakykyluettelon käyttöä työkyvyttömyyden arvioinnissa
- työkyvyttömyyden sairauskohtaisia arvioinnin ohjeita, ns AGREE- välinettä laadun arvioinnin kehittämisessä
- työn kestävyiden arviointia

KIRJALLISUUSKATSAUS II OSA

Katsauksen toiseen osaan hyväksyttiin 14 artikkelia, joilla oli tutkittu

- vakuutuslääketieteelliseen prosessiin osallistuvia toimijoita, kuten vakuutuslääkäreitä, vakuutettuja, vakuutuslaitoksen työntekijöitä, työnantajia ja työterveyttä
- vakuutuslääketieteen menetelmiä ja välineitä sekä koulutusta.

KYSELYTUTKIMUS JA ETÄHAASTATTELUT

Kyselytutkimus kohdistettiin vakuutuslääketieteen asiantuntijoille (n=29) kohdemaissa

- Asiantuntijoiden tunnistamisessa hyödynnettiin kansainvälisiä järjestöjä ja kirjallisuushaun artikkelien kirjoittajalistauksia. Lisäksi henkilöitä tunnistettiin yliopistoista ja vakuutuslaitoksista
- Sähköisessä kyselyssä oli yhteensä 53 kysymystä liittyen mm. vastaajan taustaan, vakuutuslääkäreihin, vakuutuslääketieteellisen arvioinnin suoritukseen, vakuutuslääkärien toimintaan, tutkitun tiedon hyödyntämiseen
- Kyselytutkimukseen saatiin yhteensä 14 vastausta

Kyselyä täydentäviin **etähaastatteluihin**

- (Microsoft Teams) kutsuttiin tunnistettuja henkilöitä ja/tai laitoksia ja yhteisöjä kohdemaissa kyselytutkimuksen tulosten tarkentamiseksi. Haastatteluja ei saatu Alankomaista, Belgiasta ja Virossa

Vakuutuslääketieteellinen arviointi tehdään eri tavoin eri maissa

	Vakuutuslääkäri tekee klinisen arvioinnin*	Arvioon sisältyy itsearviointi	Arvioon sisältyy työnantajan lausunto	Arvioon sisältyy vakuutetun kuuleminen
 Alankomaat	✓ Kyllä	✗ Ei	✓ Kyllä	✓ Kyllä
 Belgia	✓ Kyllä	✓ Kyllä	✗ Ei	✓ Kyllä
 Espanja	✗ Ei	✗ Ei	✗ Ei	✗ ✓ Joskus
 Italia	✓ Kyllä	✓ Kyllä	✗ Ei	
 Ranska	✗ Ei	✗ Ei	✗ Ei	✗ ✓ Joskus
 Ruotsi	✗ Ei	✓ Kyllä	✓ Kyllä	✗ ✓ Joskus
 Saksa	✓ Kyllä	✗ Ei	✗ Ei	✓ Kyllä
 Suomi	✗ Ei	✗ Ei	✓ Kyllä	✗ ✓ Joskus
 Viro	✓ Kyllä	✓ Kyllä	✗ Ei	✓ Kyllä

*Jos ei, klinisen arvioinnin tekee hoitava lääkäri

2.4.2025

Faculty of Medicine

Lamminpää

Grafiikka: Kela

11

VAKUUTUSLÄÄKÄRIEN TOIMINTA KOHDEMAASSA I

- Pääasiallinen työskentelypaikka on julkinen sektori. Suomi eroaa siten, että sosiaalivakuutuksen toimijoita ovat myös yksityiset työeläke – ja tapaturmavakuutusyhtiöt
- Vakuutuslääketieteen erikoislääkäritutkinto on Alankomaissa ja oikeuslääketieteen tutkinto Italiassa.
- Vastausten perusteella Italiassa, Ranskassa ja Saksassa lääkäriellä on oltava sopiva erikoislääkärikoulutus ja lisäksi Saksassa hänen on työskenneltävä julkisella sektorilla
- Yleisimpiä vakuutuslääkärien erikoislääkäritutkintoja ovat yleislääketiede, psykiatria, työlääketiede, neurologia ja ortopedia
- Vakuutuslaitosten asiantuntijalääkärit toimivat yleensä täysipäiväisesti paitsi Suomessa ja Virossa
- Konsultaatiomahdollisuus yksittäisissä tapauksissa vakuutusorganisaation ja hoitavan tahon lääkäreiden välillä on mahdollista muissa maissa paitsi Ruotsissa, Suomessa ja Virossa (vastaus vaihteli)

VAKUUTUSLÄÄKÄRIEN TOIMINTA KOHDEMAASSA II

- Ruotsin vakuutuskassa (Försäkringskassan) hallinnoi lakisääteisiä työkyvyttömyyseläkkeitä, sairausvakuutusetuuksia ja muita sosiaalivakuutusetuksia. Vakuutuslääkärit toimivat Ruotsissa roolissaan neuvonantajina
- Organisaatiossa työskentelevien vakuutuslääkärien nimet olivat julkisia muissa kohdemaissa paitsi Ruotsissa ja Belgiassa , tosin Belgiassa ja Ruotsissa nimet eivät olleet julkisia
- Vakuutuslääkärin nimi on päätöksessä muissa kohdemaissa, paitsi Ruotsissa, Belgiassa, Saksassa ja Suomessa.
- Vaikuttaa, että salassapitosäännökset (GDPR) tai muun lainsäädäntö ei ole merkittävä este tiedonsaantiin Ruotsissa tai Italiassa, Belgiassa, Italiassa ja Virossa

VAKUUTUSLAITOSTEN MUUT AMMATTILAISET TYÖKYKYARVIOISSA

Kyllä ✓ Ei ✗

	Hoitaja	Fysioter.	Psykologi	Sos.työn- tekijä	Lakimies	Työmarkkina- as	Case- manager
Alankomaat	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✗
Belgia	✓	✓	✓	✓	✗	✗	✓
Espanja	✗	✗	✗	✓	✓	✗	✓
Italia	✗	✗	✗	✗	✓	✗	✗
Ranska	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗
Ruotsi	✓	✓	✓	✓	✗	✗	✓
Saksa	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗
Suomi	✗	✗	✗	✗	✓	✗	✗
Viro	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗

Vakuutuslääketieteellisen arvioinnin tekijä eri työkyvyttömyyden etuuksissa

*Muu terveydenhuollon ammattilainen,

**Vakuutuslääkäri,

***Etuuskäsittelijä

	Lyhyt sairauspoissaolo	Pitkittynyt sairauspoissaolo	Työkyvyttömyyseläke	Työtapaturma
Alankomaat 	Muu* / VL**	Muu* / VL**	VL	VL
Belgia 	Muu	VL	VL	VL
Espanja 	Muu	Muu	VL	Muu
Italia 	VL/Muu	VL	VL	Muu
Ranska 	Muu	VL	VL	VL
Ruotsi 	EK ***	EK	EK	EK
Saksa 	VL	VL	VL	VL
Suomi 	EK	EK/VL	EK/VL	VL
Viro 	Muu	VL/Muu	VL	VL

2.4.2025

Faculty of Medicine

Lamminpää

VAKUUTUSLÄÄKÄRIT / KOULUTUS

- Useimmissa maissa ei vaadita tiettyä nimettyä erikoislääkäritutkintoa
- Hollannissa vakuutuslääketiede on oma erikoisalansa. Siellä on pitkäaikaiset opetuksen, tutkimuksen ja kehittämisen perinteet
- Espanjassa muodollisia vaatimuksia vakuutuslääketieteen suhteen ei ole, koulutus ei ole standardoitua, mutta käytännössä toimijat ovat kokeneita erikoislääkäreitä
- Ranskassa vakuutuslääkäreiden koulutuksesta huolehtii vakuutuslaitos. Lääkäri hakee kokeeseen, jota seuraa haastattelu ja taitojen testaus. Erikoislääkäritutkintoa ei vaadita, mutta vakuutuslääkäreillä on vähintään viiden vuoden kokemus lääkärinä
- Saksassa vakuutuslääketiede -termin sijaan käytetään sosiaalilääketiede-termiä. Pätevyysvaatimus on jokin lääketieteen erikoisala ja työkokemusta vähintään viisi vuotta. Tämän jälkeen suoritetaan sosiaalilääketiede lisäpätevyytenä
- Italiassa vakuutuslääkärinä toimimisen edellytyksenä on erikoislääkäritutkinto, oma ”Legal medicine”-erikoisalatutkinto. Sosiaalivakuutusjärjestelmällä on vahva yhteys oikeusjärjestelmään. Vakuutuslääkärit tutkivat itse etuuksia hakevat potilaat ja arvioivat sairauden vaikutusta työkykyyn.

LAADUN ARVIOINTI

TUTKIMUKSEN JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

- Useissa maissa, kuten Suomessa, tehdään vakuutuslääketieteellinen arviointi asiakirjapohjaisesti.
- Vakuutettu tapaa vakuutuslääkärin tämän vastaanotolla osana arviointia Alankomaissa, Belgiassa, Italiassa, Ranskassa ja Saksassa.
- Työkyvyn arviointiin liittyen käytetään muun muassa haastatteluprotokollia, itsearviointitestejä ja toimintakykylistoja sekä arvioidaan esimerkiksi työn kestävyyttä työajan määrittämiseen liittyen.
- Kyselyn pohjalta vakuutetun osallisuus vakuutuslääketieteellisessä arvioinnissa vaihtelee
- Vakuutetun aktiivinen osallistuminen suunnitelman toteutukseen oli lähes kaikissa kohdemaissa ainakin tietyissä tilanteissa pidempiaikaisen työkyvyttömyysetuuden myöntämisen perusteena.
- Päätökset menevät hoitaville lääkäreille useammassa maassa tiedoksi.
- Vakuutetulta palautteen pyytäminen on harvinaista, mutta Ranska erottautui systemaattisessa palautteen pyynnössä.
- Laadun arviointi on Saksassa korkealaatuista

SUOSITUKSIA:

1. SUOMEN VAKUUTUSJÄRJESTELMÄT

Suomessa on tutkituista maista eniten vakuutetun toimeentulon maksajia ja vakuutetun toimeentulo voi olla usealta taholta (Kela, työvoimahallinto, työeläke ja vahinkovakuutuslaitokset). Sosiaalivakuutuslaitosten merkitys kuntouttajana vaihtelee. Suomi on myös ainoa maa, jossa työterveyshuolto on kokonaisvaltaisesti järjestetty.

- **Suomen asiakirjapohjainen arviointijärjestelmä on perustaltaan toimiva. Vakuutettujen tutkiminen vakuutuslääkäreiden tai vakuutuslaitosten toimesta toisi merkittäviä haasteita vakuutettujen tasa-arvon ja resurssien suhteen**
- **Hylkäävien päätösten perustelut ovat tärkeitä myös hoitavalle lääkärille.** Suomessa ei hoitava lääkäri saa vakuutuslaitokselle kirjoittamista lausunnoista päätöksiä
- Suomessa työterveyshuollolla on rooli kuntoutuksen ja sosiaalivakuutuksen asiantuntijana. Näitä rooleja tulee edelleen vahvistaa. Ko osaaminen on tärkeää myös työttömiä potilaita hoitavilla lääkäreillä.
- Vakuutettujen ohjaamista ja tukemista korvausprosesseissa voidaan parantaa.
- Hylkäyksen saaneiden vakuutettujen asemaan tulee kiinnittää huomiota ja pyrkiä tukemaan heitä laaja-alaista vakuutusjärjestelmien yhteistyötä kehittämällä.

SUOSITUKSIA:

2. TERVEYDENHUOLLON TOIMINTA

Monessa Euroopan maassa arviointiprosessiin kuuluu tapaaminen. Tällöin käytännön työkaluja ovat mm. kyselylomakkeet, haastattelut ja suoritustestit.

- **Terveydenhuollossa tapahtuvan työkyvynarvioinnin sisältöä ja systemaattisuutta tulee kehittää. Työkaluja (kyselylomakkeet, haastattelut ja suoritustestit) suositetaan pilotoitavan Suomessa**
- Selvitettävä kliinisessä työssä olevien sairaanhoitajien ja työterveyshoitajien merkitys sairauspoissaolojen arvioinnissa, työkyvyn arvioinnissa ja kuntoutuksessa
- Käypä hoito -suositukseen voidaan lisätä vakuutus- ja sosiaalilääketieteellistä näkökulmaa

SUOSITUKSIA: 3.TEHTÄVIEN JAKO VAKUUTUSLAITOKSISSA

Ranskassa on pyritty siirtämään tehtäviä vakuutuslääkäreiltä vakuutusvirkailijoille, osin resurssitekijöiden takia. Vakuutusvirkailijoiden rooli korvausprosessissa on keskeinen myös Ruotsissa.

Suomessa työeläke- ja TyTAL lainsäädäntö edellyttää laajasti lääkärin osallistumista. Kelan lainsäädäntö tuo Kelalle enemmän mahdollisuuksia tehtävien jaossa, ja sairaspäivärahakysymyksissä lääkärin osuus onkin vähäinen.

- Aiheellista selvittää lainsäädäntö huomioden, **mikä on muiden ammattilaisten kuin vakuutuslääkärin mielekäs osuus työkyvyn arviossa (muu sosiaalivakuutus kuin Kela)**

SUOSITUKSIA: 4. KOULUTUS

- Ehdotetaan selvitettäväksi, mikä ja miten toteutuva sosiaalilääketieteen ja vakuutuslääketieteen koulutustapa- ja määrä on realistinen ja aiheellinen lääkärin perusopetuksessa ja erikoistumiskoulutuksessa
- Ehdotetaan selvitettäväksi, miten voidaan vahvistaa yliopistojen roolia vakuutuslääketieteen erityispätevyydessä
- Vastaava koskee myös kuntoutuksen ja työlääketieteen erityispätevyyksiä. Nämä kaikki voivat sopia työterveyshuollon koulutusohjelman sateenvarjon alle

SUOSITUKSIA: 5. VAKUUTUSLÄÄKETIETEELLISEN ARVIOINNIN LAATU

Työkyvyn arvioinnille toivottuja ominaisuuksia ovat mm korkea ennustavuus, korkea arvioijien välinen yhteneväisyys, hyvä ymmärrettävyys maallikoille ja korkea oireiden pätevyys.

Työeläkelaitokset ja tapaturmavakuutuslaitokset seuraavat muutoksenhaun ratkaisuja, ja pyrkivät yhtenäisiin ratkaisulinjoihin vakuuttajien välillä.

- **Suosituksena laadun varmistuksen kehittäminen ja yhtenäistäminen koko työkyvynarviointiprosessin osalta. Mallia löytyy EU-maista erityisesti Saksasta**

SUOSITUKSIA:

6. MENETELMÄT JA VAKUUTETUN OSALLISTUMINEN

- Tutkimus toi useita EU:ssa käytössä olevia työkaluja ja menetelmiä, joita on syytä pilotoida ja sitten hyödyntää Suomessa. Vakuutetun aktiivinen osallistuminen arviointiprosessiin ja itsearviointiin hyödyntäminen on Suomessa vielä vähäistä
- Toimintakyyn mittaamisen ja arvioinnin kansallisen asiantuntijaverkoston (TOIMIA) toiminnan jatko on turvattava
- Hollannissa on haastatteluprotokollia vakuutuslääkäreiden käytössä. Suomi näyttää olevan on harvoja maita, jossa vastaavaa ei hyödynnetä.
- Vakuutetun osallistumisen velvoittavuutta on perusteltua lisätä.
- Työkestävyys -termin (work endurance) menetelmän pilotointi Suomessa.
- Sairauspoissaolokäytänteiden ja -kriteereiden koulutus ja tutkimus on tärkeää. Ruotsissa on sairauspoissaoloille kriteerit, tästä Suomessa luovuttiin, onko aihetta pohtia tätä?

SUOSITUKSIA: 7. KUNTOUTUS

Alankomaissa työkyvyttömyysetuutta arvioidaan vain, jos kaikki mahdollinen on tehty sairauslistalla olevan työntekijän kuntouttamiseksi. Ruotsissa on aina oltava sairauspoissaoloarvioinnissa työhön paluun ja kuntoutuksen suunnitelma.

- Vakuutetuille tulisi olla enemmän kuntoutukseen velvoittavuutta myös sairaus- ja työeläkevakuutuksessa. Osallistavan käyttäytymisen teemoja käyttöön Suomeen.
- **Kuntoutustarveselvitysten ja/tai työkyvynarviointien ehdotetaan palautettavan Kelan ja työeläkelaitoksien palveluihin**
- **Työttömien osalta on eroavaisuuksia työkyvyn arvioinnin ja kuntoutuksen suunnittelussa. Toimintaa on aiheellista keskittää nimetyille lääkäreille**
- Kokonaisvaltaisiin arviointeihin on yhdistettävä yhtä kokonaisvaltaisia tukitoimia ja koordinoituja ja laadukkaita työnvälityspalveluja.
- Alentuneesti työkykyisten uranäkymät ovat keskeistä saada näkyväksi etuisuuksia haettaessa ja kuntoutusta suunniteltaessa.

KIITOS!

Anne.lamminpaa@helsinki.fi

LISÄMATERIAALIA VERKOSSA

Kelan blogi:

[Tuore raportti kuvaa vakuutuslääketieteen nykytilaa eri EU-maissa ja antaa suosituksia | Kelan tietotarjotin](#)

Tekoälyn tekemä amerikkalainen podcast tutkimuksesta:

<https://notebooklm.google.com/notebook/a3268b77-6765-42ac-9ad4-ae409013c265/audio?pli=1>